

Türkiye’de Çevre Yönetimi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Uygulamaları

Hayriye ŞENGÜN¹

Özet

Çevre sorunları ve çözüm arayışları günümüz dünyasının gündemini en çok meşgul eden konuların başında gelmektedir. Ülkemizde de çevre sorunları giderek büyümekte ve çözüme ilişkin politikalar konusunda da yoğun çaba gösterilmektedir. Bu çaba kamusal anlamda bakanlıklar düzeyinde yürütülmektedir. Çevre yönetimi ile ilgili örgütlenmenin tarihi çok eski değildir ve sık sık biçim değiştirmiştir. Bugün çevre yönetimi ve şehirleşme aynı bakanlığın sorumluluk alanındadır. Bu çalışmada çevre yönetimi ve mevzuatının tarihsel gelişimi, çevre yönetiminden sorumlu kurumlar ve ilgili kurumlar incelenmiştir. Ayrıca, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın çevre yönetimindeki rolü incelenmiştir. Türkiye’de çevre yönetiminin dağınık yapısı ile başarılı bir çevre yönetiminin sağlanamayacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Çevre Yönetimi, Çevre Sorunları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.*

Abstract

Environmental problems and search for solutions has come to the agenda as one of the most important issues of today's world. Turkey has also shown much effort in politics about solutions of increasingly growing environmental issues. In terms of community, this effort is being conducted at the level of public ministry. The organization concerned with environmental management is not very old and frequently changed its format. Today, the responsibility of environmental management and urban areas management belongs to the same ministry. In this paper, historical development of environmental management and legislation, institutions responsible for environmental management and other relevant institutions are examined. In addition, the role of the Ministry of Environment and Urbanization in environmental management is examined. It was concluded that a successful environmental management can not be achieved in Turkey with the fragmented structure of environmental management.

KeyWords: Environmental Management, Environmental Problem, The Ministry of Environment and Urbanization

¹ Yrd. Doç. Dr. Bayburt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü,
hsengun@bayburt.edu.tr

Giriş

Çevre yeryüzünde bütün canlıların üzerinde yaşadığı ve kendileri için yaşamsal önemi olan bir olgudur. Her anlamda yararlanılan çevrenin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması, yani gelecek nesillerin haklarının da dikkate alınması, ulusal ve uluslararası düzeyde örgütlü çabalarla üstesinden gelinilecek bir konudur.

Çevredeki olumlu ya da olumsuz her hangi bir değişiklik, ortamda yaşayan canlıları doğrudan etkilemektedir. Canlıların yaşamlarının sürdürülebilirliği, gelecek kuşakların da yaşamsal gereksinimlerinin karşılanabilmesi için doğal yaşamın korunması, bireysel çabaları aşan bir durumdur. Çevresel bozulmanın önüne geçmek bir kamu gücüne gereksinim duymakta ve kamusal örgütlülüğü gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda çevre koruma, kamu yönetimlerinin önemli bir sorumluluk alanı haline gelmektedir.

Etkili bir çevre yönetimi, doğru örgütlenmenin yanında, bunu destekleyecek yasal altyapısının da hazırlanmış yani, yeterli mali kaynaklarının oluşturulmuş, gerekli katılım desteğinin sağlanmış ve gerektiği gibi denetim sisteminin kurulmuş, olması gerekir. Çevre koruma politikalarının uygulanmasında sorumlu örgütlü yapılar, merkezi ve yerel düzeyde farklılaşarak, yasal ve yönetsel bağlamda farklı iş bölümüne tabidir. Türkiye'nin üniter devlet yapısı gereği, kamu yetkileri merkezde bakanlıklar, yerelde; belediyeler, büyük şehir belediyeleri ve il özel idareleri eliyle yürütölmektedir.

Çevre yönetimi çok disiplinli bir alandır. Bu yaygın etki alanı birçok yasal ve kurumsal görev, yetki ve sorumluluk örtüşmesinin yanında yetki çatışmasını da getirmektedir. Bu duruma en önemli örnek olarak, geçmişte Çevre Bakanlığı ve Bayındırlık Bakanlığı arasındaki Çevre Düzeni Planlarının onanması ile ilgili olarak çok sayıda hukuki çatışmanın gerçekleşmiş olması verilebilir.

Türkiye'de çevre yönetiminin kamusal örgütlülüğünün tarihi yaklaşık otuz yıllık bir geçmişe sahiptir. Müsteşarlık olarak örgütlenen kamu yönetimi yapısı daha sonra Bakanlık düzeyine çıkarılmış, sonrasında çevre ile ilgili olduğu düşünölen bakanlıklar birleştirilmiştir. Bugün de çevre ile kentleşme süreçleri bir bakanlık çatısı altında örgütlenerek, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak hizmet vermektedir. Yeniden

örgütlenme sürecinde, çevre ile doğrudan ilgili bazı birimler ise Orman ve Su Bakanlığı'nda olduğu gibi başka bakanlıkların bünyesinde kalmıştır.

Bu çalışmada temel çevresel hizmetlerin yürütüldüğü Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın uygulamaları ve son on yılın çevre yönetimi politikaları değerlendirilmekte, çevresel politikalar açısından bir analiz yapılmaktadır.

1. Türkiye'de Çevre Yönetimi

Çevre, basit anlamda canlı ve cansız varlıkların karşılıklı etkileşiminin bütünü olarak tanımlanabilir (Marın ve Yıldırım, 2004: 1-2). Ayrıca, çevreyi canlıların yaşamasını ve gelişmesini sağlayan fiziksel, biyolojik ve kimyasal faktörlerin tümü olarak da algılayabiliriz. Diğer bir deyişle çevre, üzerinde canlı yaşamının sürdüğü "doğal çevre" ve insan eliyle yaratılmış "yapılı çevre"nin (Keleş, 2013: 24) bütünleşmiş ögeler topluluğu olarak görülebilir.

Doğrudan insan yaşamını ilgilendiren çevre sorunlarının giderilmesi, doğal olarak, önemli bir örgütlenme sorunu haline gelmektedir (Kaplan, 1996: 109). Çevre yönetimi kavramının içeriğinde, tüm canlıların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamaları, doğal kaynakların korunması, gerektiği gibi değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla gerek kamusal, gerek özel kesimlerde uygun bir planlama, eşgüdüm ve denetim sisteminin oluşturulması ve bu sistemi çalıştıracak örgütsel yapının kurulması, anlatılmaktadır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 491).

Türkiye'de çevre yönetiminin tarihsel geçmişine bakıldığında, ülkemizde yakın tarihe kadar, çevre sorunlarını bütüncül olarak ele alacak, çevre yönetiminde bağımsız bir kamusal yapılanmadan söz edilemez. Bugün bile çevre sorunları ile ilgili bütüncül bir yapı yerine, parçalı, dağınık bir örgütlülüğün söz edilebilir. Çevreye ilişkin görevler çeşitli merkezi ve yerel kurum ve kuruluşlar arasında, çeşitli mevzuatlarla, kendileri için belirlenmiş görev ve yetkiler kapsamında dağıtılmış bulunmaktadır.

Tarihsel olarak çevreye ilişkin mevzuat uygulamalarını Osmanlı döneminde Fatih Sultan Mehmet'in Haliç'in temizlik ve denetiminin sağlanması ve yeşil alanların korunmasına ilişkin düzenlemelere kadar götürmek olanaklıdır (Algan, 2000:222-224). Kanunun-i Sultan Süleyman, II Selim ve II. Abdülhamit dönemlerinde hava kirliliği, su kaynaklarının ve ormanların korunması, temizlik ve genel halk sağlığı ile ilgili

düzenlemeler de, tarihsel olarak, çevre sorunlarına karşı alınan ilk önlemler olarak sayılabilir (Algan, 2000:222-224).1869 yılında yürürlüğe giren “Orman Nizamnamesi” ve 1882 yılında yürürlüğe giren ve ilk imar yasası olarak kabul edilen “Ebniye Kanunu” (Yapı ve Yollar Kanunu) önemli düzenlemelerdir.

Cumhuriyet’ten bu yana çevre mevzuatının tarihsel gelişimi, ilk Belediye Kanunu’nun çıkarıldığı 1930’lu yıllara kadar uzanmaktadır. 1580 sayılı Belediye Kanun’unda (1930) yapılan kimi düzenlemeler, çevrenin korunmasına yönelik olarak belediyelere bazı görevler yüklemiştir. (1580/15. Maddesinde genel olarak insan sağlığını ilgilendiren konularla ilgili belediyelerin görev ve yetkileri düzenlenmiştir.) Yine 1930 yılında yürürlüğe giren 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile insan sağlığına zarar verecek, insan sağlığını doğrudan ilgilendiren çevrenin kontrolü ve çevre temizliği ile ilgili önlemler yer almıştır. Bu görevlerin izlenmesi merkezi ve yerel yönetimler arasında dağılmıştır. 1937 yılında yürürlüğe giren, 2003 yılında değiştirilen 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile “Türkiye’de yabancı olarak yaşayan faydalı ve zararlı hayvanların, (memeliler, kuşlar, yerde sürünenler) her türlü vasıta ile avlanması” bu Kanun hükümlerine tabidir. (R.G., 11.07.2003 Sayı: 25165)

Ormanların korunması ve geliştirilmesi bağlamında 1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanunu yürürlüğe girmiştir. (Tarihte Ankara Savaşı’nda Timur’un fillerini kaybettiği ormanlar artık yoktur.) Giderek plansızca yok edilmekte olan ormanların korunması ve geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması adına bu yasal düzenlemenin önemi yadsınamaz.

1960 yılında çıkarılan 167 sayılı yeraltı sularının kullanımı ile ilgili yasal düzenleme ile çevre sorunu yaratacak uygulamaların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Ancak pratikte yeterince denetim sağlanamayınca yasal olarak yapılan düzenlemenin bir önemi kalmamaktadır.

1961 Anayasa’sında sağlık hakkı kapsamında, çevrenin insan üzerinde yaratacağı olumsuz etkilere ilişkin önlemlerin alınması için kamu gücü görevli kılınmıştır. (md.49)

1966 yılında yürürlüğe giren 775 sayılı Gecekondu Kanunu’nun uygulamasıyla, hızlı ve plansız gelişen kentlerdeki konut ihtiyacını gidermek ve çarpık kentleşmenin ortaya çıkaracağı çevre bozulmasının, tarım ve hazine arazilerinin, işgal edilmesinin önüne geçmek amaçlanmaktadır. Ancak yasal düzenlemenin varlığı sorunu ortadan kaldırmaya yetmemiş, kentlerimiz birer gecekondu işgal bölgeleri haline dönüşmüştür.

Üç tarafı denizlerle çevrili, çok sayıda göl ve akarsuları bulunan ülkemizde su ürünlerinin üretimi ve bu sürecin kontrolünün nasıl olması gerektiğine ilişkin yeterli bir düzenleme 1971 tarihine kadar bulunmamaktadır. Bu tarihte çıkarılan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile deniz faunası, akarsu ve göllerdeki üretim çalışmalarında çevre değerlerini dikkate alan düzenlemeler yapılmıştır.

1970'lerden sonra çevrenin korunması konusundaki uluslararası gelişmelerin etkisiyle 1982 Anayasa'sında çevreye ilişkin düzenlemeler yer almıştır. Anayasanın 56. maddesi katılımcı bir çevre yönetimi anlayışının önünü açmıştır. Anayasa'nın sağlık ve konut hakkını düzenleyen başlık altına 56. maddesi, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını düzenleyen maddeleri de çevrenin korunması ile ilgili diğer maddeleridir.

Çeşitli yasalarda yer alan çevrenin korunmasına ilişkin hükümler, 1970'li yıllara kadar farklı bakanlık ve kuruluşlar tarafından, kendi ilgi alanları ile ilgili olarak uygulanmıştır. Çevrenin korunmasına yönelik ilk ciddi kurumsal oluşum, 1972 yılında Birleşmiş Milletler "İnsan ve Çevresi" konulu konferansta alınan ilke kararları doğrultusunda, bütün üye ülkelerde çevre ile ilgili kurumsal örgütlenmelerin başlamasının etkisiyle kurulan, Çevre Sorunları Koordinasyon Kurulu olmuştur. (12.02.1973 tarihli, 7/5836 sayılı Kararname)

Çeşitli yasalarda çevreye ilişkin yapılan düzenlemeler, yasayı uygulamaktan sorumlu kamu kurumlarına çevrenin korunması konusunda kolluk hizmetleri görevi yüklemiştir. Çevre yönetimine ilişkin bütüncül bir kamusal örgütlülükten 1980'li yıllara gelinceye kadar söz etmek olanağı yoktur. (Alıca, 2008: 242-243)

Anadolu'nun zengin bir kültürel varlığa sahip olmasına karşın, bunları koruyacak, restorasyonunu sağlayacak, halkın kullanımına açıp değerlendirecek derli toplu bir düzenleme, ne yazık ki 1983 yılına kadar yapılamamıştır. Türkiye'nin doğal ve tarihi çevresinin korunması ile ilgili önlemlerin alınması amacıyla 1983 yılında 2863 sayılı Kültür Varlıklarının Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

Çevre yönetimi mevzuatı bağlamında en önemli düzenlemelerden birisi bağımsız bir çevre mevzuatı sayılabilecek 1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun yürürlüğe girmesidir. Birçok kez değişikliğe uğrayan yasanın yürütmesinden, son düzenleme ile (644 sayılı KHK, RG. 4.7.2011, Sayı 27984 Mük.) Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sorumludur.

Bu adımdan sonraki gelişmede, evre sorunlarına ilişkin ulusal bir politikanın ve farklı mevzuat ve farklı uygulayıcı kurumlar arasındaki eőgüdümün sağlanması amacıyla, 1978 yılında, Bakanlar Kurulu Kararıyla, Başbakanlığa bağlı evre Müsteşarlığı kurulmuştur. 1984 yılına kadar Müsteşarlık olarak devam eden evre yönetimi, 1984 yılından sonra yine Başbakanlığa bağlı evre Genel Müdürlüğüne dönüşmüştür.

evre politikalarının ve evre korumanın öneminin yeniden farkına varılması için 1989 yılına kadar beklenilmesi gerekmiştir. 389 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Genel Müdürlük yeniden Müsteşarlık düzeyine yükseltilmiştir (R.G., 09.11.1989, Sayı 20337). Türkiye’de evre konularına verilen önemin göstergesi olarak, evre yönetimi örgütlenmesinin bakanlık düzeyinde olmasını savunanların düşü 1991 yılında gerçekleşmiştir. Bu bağlamda evre yönetimi ve örgütlenmesi düzeyinde en önemli gelişme 1991 yılında yaşanmıştır. 443 sayılı KHK ile bağımsız bir evre Bakanlığı kurulmuştur.(R.G., 21.08.1991, Sayı 20976)

evre yönetiminin görece bağımsızlığını koruması fazla uzun sürmemiş, 2003 yılında 4856 sayılı “evre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile evre yönetimi veormanların yönetimi birleştirilmiştir. 2007 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bağlı kuruluşu olarak hizmet veren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü de bu yeni bakanlığa, bağlı kuruluş olarak katılmıştır.

2011 yılı yazında bakanlıkların yeniden düzenlenmesi sürecinde, 636 sayılı KHK ile bu kez şehircilik hizmetleri de bakanlığın bünyesine katılarak, evre, Orman ve şehircilik Bakanlığı kurulmuştur.(R.G., 08.06.2011, Sayı 27958) Devasa bir örgütlülük haline gelen yeni bakanlığın kalıcılığı yaklaşık bir ay sürmüştür. evre yönetimi bir kez daha, yeniden yapılanma adına parçalanmış, bir bölümü 644 sayılı KHK ile kurulan evre ve şehircilik Bakanlığı bünyesinde, bir bölümü de 645 sayılı KHK ile kurulan Orman ve Su Bakanlığı bünyesinde kalmıştır. (R.G.,04.07.2011, Sayı 27984). Daha sonra yapılan kimi değişikliklerle bakanlıkların örgütlülükleri tamamlanmıştır. (R.G., 17.08.2011, Sayı 28028)

evre koruma politikalarının Anayasal dayanağının olması bu konuda sivil toplum duyarlılığının artmasına katkı koymasının yanı sıra çevreye ilişkin yeni yasal

düzenlemelerin yapılmasında da belirleyici olduğu söylenebilir.²Avrupa Birliğine katılım görüşmeleri sürecinde “çevre” faslının açılması ile çevre mevzuatı düzenlemeleri yeni bir boyut kazanmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde yerleşmiş demokratikleşme anlayışı, insan hakları, giderek yükselen yaşam standartları ve bu doğrultuda halkın daha sağlıklı bir çevrede yaşama talepleri artarken, Türkiye’de bu konularda yeterli ilerleme sağlanamaması yapılması gereken düzenlemelerde birçok zorluğu beraberinde getirmektedir. Çevre faslına ilişkin AB ile yapılan karşılıklı görüşmelere koşut olarak birçok mevzuatın yenilenmesi çalışmaları da devam etmektedir.(Bozkurt, 2010: 2-4).

2. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Çevre Yönetimi

2011 yılında bakanlıkların yeniden düzenleme çalışmaları sırasında, Bayındırlık Bakanlığının ve Çevre ve Orman Bakanlığının kaldırılması sonrasında, KHK ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuştur. Bu iki bakanlığın birçok görevi yeni oluşan bu Bakanlığa verilmiştir. Çevre konularıyla doğrudan ilgili olmak üzere, Çevre yönetimi ve Çevresel Etki Değerlendirme izin ve denetimi yanı sıra tabiat varlıklarının yönetimi de Bakanlığın görevleri arasında sayılmıştır.

Kurumsal Yapı

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kuruluş ve görevlerini düzenleyen 644 sayılı KHK’da Bakanlığın örgütlenme yapısı merkez ve taşra örgütleri ile bağlı ve ilgili kuruluşlardan oluşturulmuştur. Bakanlığın merkez örgütü yedi ana hizmet birimi, iki bağlı birim ve diğer yardımcı birimlerden oluşmaktadır. Taşra birimi ise Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü olarak örgütlenmiştir.

Bakanlığın örgütlenmesinde bulunan yedi genel müdürlük ve diğer temel hizmet birimleri KHK ile şu şekilde belirlenmiştir. Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel

²Örneğin, Kamu ve özel sektör yatırımlarında çevresel etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin yasal düzenlemeler, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, İstanbul Boğazı’nın çevresindeki tarihi ve doğal çevreyi korumaya yönelik olarak çıkarılan Boğaziçi Kanunu, kentsel hizmetlerin düzenlenmesinde çevresel değerlerin dikkate alınmasına ilişkin yasal düzenlemelerin yer aldığı İmar Kanunu, Türkiye’nin kıyılarının korunmasını ve o bölgelerdeki yapılaşmayı düzenleyen Kıyı Kanunu, Milli Parklar Kanunu, Özel Çevre Koruma Bölgeleri Kanunu ve bu mevzuatın uygulanmasını sağlamak üzere yönetim örgütlenmeleri oluşturulmuştur. Ancak 644 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girmesiyle birlikte bu kurumsal yapıların bazılarının görevlerine son verilmiştir.

Müdürlüğü, Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (648Sayılı KHK/ 3 md 17.08.2011, Sayı: 28028.),Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü(648 Sayılı KHK R.G., 17.08.2011, Sayı: 28028), Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğü, Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü'dür -İller Bankası ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Bakanlığın bağılı birimleri olarak hizmet vermektedir.

Çevre ve Orman Bakanlığından aktarılan çevre yönetimi ile ilgili genel müdürlükler; Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğüdür. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüklerinde Bakanlığın temel görev ayrımı Şube Müdürlükleri bağlamında yürütölmektedir.

Görevleri ve Uygulamaları

Yürürlükteki mevzuatta, çevre yönetiminin tarafı olan iki bakanlığa verilmiş görevlerden, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına devredilmiş olanların yanı sıra, Kararnamede yeni bakanlığın çevreyle ilgili görevleri aşağıdaki gibi özetlenebilir. Aşağıdaki maddeler, aynen alıntı ise tırnak içerisine alınmalı

1. Çevreye, yerleşmeye ve yapılaşmaya ilişkin imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatını hazırlamak, uygulamaları izlemek ve denetlemek,
2. Çevrenin korunması, iyileştirilmesi ile çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik prensip ve politikalar belirlemek, standart ve ölçütler geliştirmek, programlar hazırlamak eğitim etkinlikleri, araştırma, projelendirme, eylem planları ve kirlilik haritalarını oluşturmak, bunların uygulama esaslarını tespit etmek ve izlemek, küresel iklim değışikliğı ve bununla ilgili gerekli önlemlerin alınması için plan ve politikaları belirlemek, uygulamak, uygulanmasını sağlamak,
3. Çevre kirliliğı oluşturan ve oluşturması olası her türlü tesis ve faaliyetin, çevresel etkilerini değerlendirmek; kirleticilerin bırakıldığı alıcı ortamlarla ilgili ölçüm ve izleme çalışmalarını yapmak; izin vermek, denetlemek,
4. Gürültünün kontrol edilmesini sağlamak,

5. “Her tür ve ölçekte çevre düzeni planlarını ve değişikliklerini resen yapmak, yaptırmak, onaylamak” (644 sayılı KHK R.G., 04.04.2011, Sayı 27984 Mük)

Yukarıda sayılan görevlerin dışında ilgili yasalarla çevrenin izlenmesi, denetlenmesi ve politikalar oluşturulması görevi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Bunlar; atık yönetimi politikaları, uygun teknoloji kullanımı, kirletici sektörler, kirlilik bölgeleri, hayvanların korunması gibi konulardır (Keleş, 2013: 495).

Çevrenin korunmasına ve geliştirilmesine yönelik kimi görevler de 645 sayılı KHK ile kurulan Orman ve Su İşleri Bakanlığının görevleri arasında sayılmaktadır. 2872 sayılı Çevre Kanununun yürütmesi ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığının sorumluluğundadır.

Atık Yönetimi

Atıklar günümüz kentlerinin en önemli sorunlarından birisidir. Kamuoyunda, belediyelerin, gerek mali gerek diğer teknik olanaklar ve geri kazanım süreçleri açısından sürekli eleştirildikleri konuların başında gelmektedir³Atık yönetimi insan sağlığını, çevreyi ve geri kazanımında başarılı olunmaması halinde, ekonomiyi etkileyen sonuçları yaratmaktadır.

Yönetmelikte atıkların oluşumundan bütün etkileriyle ortadan kaldırılmasına kadar çevre ve insan sağlığına zarar vermeden yönetilmesi, atık oluşumunun azaltılması, geri kazanımın sağlanması temel yaklaşımdır. (Atık Yönetimi Yönetmeliği,R.G., 02.04.2015 Sayı: 29314)

Atıkların doğaya zarar vermedenönlenmesi ve azaltılması ile ilgili olarak Yönetmelikte, atık özelliğinin bilinmesi, atık üretme yerine temiz teknoloji kullanılması, çevre ve insan sağlığına en az zarar verecek şekilde ürünlerin tasarlanması, pazarlanması yanında, daha dayanıklı, yeniden kullanılabilir ve geri dönüştürülebilir ürün üreten teknolojiler ile atık üretimine ve atık içerisinde bulunan zararlı maddelere çevre odaklı tasarım yaklaşımının oluşturulması sağlanmasının esas olduğu belirtilmektedir.(R.G., 02.04.2015 Sayı 29314) Bu konuda yapılan istatistikler konunun önemini ortaya koyacak sonuçlar içermektedir.

³. **Katı atık**, en yalın anlatımıyla evsel, ticari ve endüstriyel işlevler sonucu oluşan ve tüketicisi tarafından artık işe yaramadığı gerekçesiyle atılan, ancak çevre ve insan sağlığına olumsuz etkisi yanında diğer toplumsal faydalar nedeniyle düzenli biçimde uzaklaştırılması gereken maddeler olarak tanımlanabilir.

Tablo 1: Tehlikeli Atık Beyan Sistemi Kullanan Tesis Sayısının Yıllara Göre Dağılımları

2006	2007	2008	2009	2010	2011
600	6.500	11.450	15.664	18.685	18.428

Kaynak: (<http://www.csb.gov.tr/db/cygm/editorodosya/tehlatikstat2011.pdf>)

Tablo 2: Tehlikeli Atık Türkiye Geneli Dağılımları (TON)

Geri Kazanım	Bertaraf	Tesis İçi	Stok	İhracat	TOPLAM
714.466	91.035	122.915	9.943	139	938.498

Kaynak: (<http://www.csb.gov.tr/db/cygm/editorodosya/tehlatikstat2011.pdf>)

Bakanlık atıkların oluşumundan bertarafına kadar geçen süreçle ilgili olarak gereken planlama, örgütlenme, yöneltme, denetim, izlenmesinden, ulusal ve uluslararası eşgüdüm sağlanması, atıkların çevreye uyumlu bir Şekilde yönetimine, ilişkin teknoloji ve yönetim sistemlerinin kurulmasından sorumlu tutulmuŐtur Atık yönetimi yönetmeliği yerel yönetimlerinde bu konudaki görev ve sorumluluklarını düzenlemiŐtir. Gerek yasal mevzuat gerekse yönetsel çabaların tüm amacı, toplum tarafından üretilen atıkların en uygun ekonomik Őartlarda evresel, teknik ve sosyal anlamda etkin ve verimli biçimde toplanması ve uzaklaŐtırılmasıdır.

ÇED Yönetimi

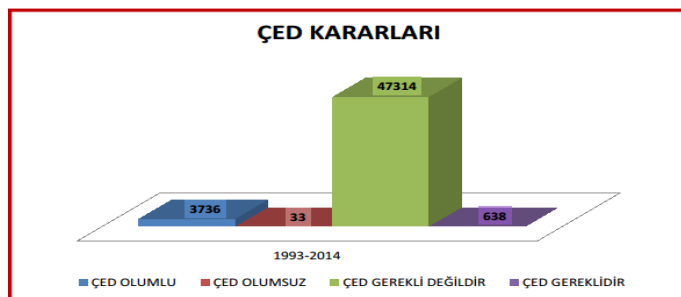
Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), Yönetmelikte "kamu yönetimlerinde gerçekleŐtirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu veya olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek lde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmalar bütünü" olarak tanımlanmaktadır. (R.G. 03.10.2013, Sayı 28784)

Çevresel Etki Değerlendirmesi yönetmeliği Çevre Kanununun yürürlüğe girmesinden yaklaşık on yıl sonra yayımlanabilmiştir. Yönetmeliğin ilk yayınlandığı 1993 yılından günümüze kadartoplam olarak 15 kez değişiklik yapılmıştır. En son değişiklik 2013 yılında 05.04.2013 ve 03.10.2013 tarihlerinde yapılmıştır. (<http://www.csb.gov.tr/gm/ced/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=11223>)

ÇED Yönetmeliği ile ilgili son değişiklik 03.10.2013 tarihinde yapılmıştır. ÇED Yönetmeliği hükümlerine tabi faaliyetlere/projelere verilen “ÇED Olumlu” ya da “ÇED Gerekli Değildir” kararları söz konusu yatırım faaliyetine başlanması için gerekli ancak tek başına yeterli olmayan bir koşuldur. Diğer bir deyişle, ÇED Yönetmeliği kapsamında verilen kararlar kesin izin ve onay niteliği taşımamaktadır.

Yönetmeliğin amacı; “Çevresel Etki Değerlendirmesi sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir.” denilmektedir.(R.G. 03.10.2013, Sayı 28784) ÇED’in amacı yatırım kararlarının çevre üzerindeki olası etkileri hakkında kestirimde bulunmak, olası etkileri önlemek veya en aza indirmenin yanında diğer seçenekleri de değerlendirmektir. ÇED “Olumlu”ya da “Olumsuz” kararı ilgili bakanın onayı ile verilmektedir.

Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği 1993 yılından 2014 yılı sonuna kadar toplam 3923 proje Çevresel Etki yönünden incelenmiş, bu projelerden 33 için çevreye vereceği olası olumsuz etkisi nedeniyle ÇED Olumsuz Raporu düzenlenmiş, geri kalan 3736 proje için ÇED Olumlu kararı verilmiştir. 2015 yılı başından günümüze kadar 54 proje için ÇED mevzuatına uymadığı gerekçesi ile olumsuz görüşle iade edilmiştir. (<http://www.csb.gov.tr/gm/ced/>).

Şekil 1: Çed Kararları

Kaynak: (<http://www.csb.gov.tr/db/cygm/editorodosya/tehatikstat2011.pdf>)

Gürültü Yönetimi

Günümüzde yaşadığımız çevrenin kalitesini ve insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen önemli faktörlerden biri de gürültüdür. ⁴Ses, ölçülebilir nesnel bir kavram olmasına karşın, gürültü öznel bir kavramdır. Öznelliği belirleyen ise kişiden kişiye, toplumdaki algının değişmesidir.

Bakanlığın gürültü kirliliğinin önlenmesiyle ilgili görev ve sorumlulukları, kişilerin huzurunu, beden ve ruh sağlığını bozmayacakları bir çevrenin sağlanabilmesi amacıyla; politikalar belirlemek, mevzuat düzenlemek, ilgililerle işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, gürültü kaynaklarını denetlemek, çevresel gürültü ve etkileri hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlamak, Akustik Rapor veya Çevresel Gürültü Seviyesi Değerlendirme Raporu hazırlattırmak gürültünün önlenmesine ilişkin eylem planları hazırlamak, olarak özetlenebilir. (R.G.,04.06. 2010, Sayı 27601,).

Hava Kalitesinin Kontrolü

⁵Hava Kalitesinin Kontrolü Yönetmeliği, “her türlü faaliyet sonucu atmosfere yayılan is, duman, toz, gaz, buhar ve aerosol halindeki emisyonları kontrol altına almak; insanı ve çevresini hava alıcı ortamındaki kirlenmelerden doğacak tehlikelerden korumak; hava kirlenmeleri sebebiyle çevrede ortaya çıkan umuma ve komşuluk münasebetlerine önemli zararlar veren olumsuz etkileri gidermek ve bu etkilerin ortaya çıkmamasını sağlamak” amacıyla düzenlenmiştir. (Hava Kalitesinin Kontrolü Yönetmeliği, (R.G.,02.11.1986, Sayı 19269)

Bakanlık hava kalitesinin kontrolü ve denetimi amacıyla, kükürt dioksit ve partikül madde başta olmak üzere birçok kirleticinin izlendiği, 2005 yılında kuruluma başladığı hava kalitesi ölçüm istasyonlarının sayısını 195 adete çıkarmış ve Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı kurmuştur 8 ayrı bölgede Bölgesel Hava Kalitesini Kontrol Merkezleri oluşturmuştur. İl nüfusları dikkate alındığında kurulacak istasyon sayısının en az 330 olması gerektiği Bakanlık açıklamalarında belirtilmektedir. (Basın Bildirisi, www.csb.gov.tr).

⁴Gürültü; “hoşa gitmeyen, istenmeyen, rahatsız edici ses” olarak tanımlanabilir.

⁵Hava kalitesi; Hava Kalitesinin Kontrolü Yönetmeliğin 5. maddesinde, “insan ve çevresi üzerine etki eden hava kirliliğinin göstergesi olan, çevre havasında mevcut hava kirleticilerin artan miktarıyla azalan kaliteleri” olarak tanımlanmaktadır. (R.G.,02.11.1986, Sayı 19269)

3. Türkiye’de Çevre Yönetimi İle İlgili Diğer Kurumlar

Çevre yönetimi, çevrenin korunması ve geliştirilmesi görev ve sorumluluğu yüklenen tüm kişi ve kuruluşları kapsamaktadır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, adında çevre olduğu için daha fazla sorumlu olsa da diğer Bakanlıklar da kendi görev alanlarıyla ilgili konularda, çevrenin korunmasıyla ilgili görevleri yerine getirmek durumundadırlar. Çevreyle ilişkili görev yürütmekte olan pek çok kurum ve kuruluş bulunmaktadır.

Orman ve Su Bakanlığı

Bakanlığın görevleri 645 sayılı KHK da belirlenmiştir. (R.G.4.07.2011, Sayı 27984 (Mükerrer)) Bu görevler arasında;

- 1) “Ormanların korunması, geliştirilmesi, işletilmesi, iyileştirilmesi ve bakımıçölleşme ve erozyonla mücadele, ağaçlandırma ve ormanla ilgili meraiyileştirilmesikonularında politikalar oluşturmak,”
- 2) Doğanın korunmasına yönelik politikalar geliştirmek, korunan alanların belirlenmesi, milli parklar, doğa parkları ve anıtları, doğakoruma alanları, sulak alanlar ve biyolojikçeşitlilik ile av ve yaban hayatının korunması, yönetimi, geliştirilmesi, işletilmesi ve işlettilmesini sağlamak.
- 3) Su kaynaklarının korunmasına ve sürdürülebilir birşekilde kullanılmasına ilişkin politikalar oluşturmak, ulusal su yönetimini koordine etmek. (Bu konuyla ilgili olarak Su Enstitüsü kurulmuştur)
- 4) Meteorolojik olayların izlenerek halkın bilgilendirilmesi, gerekli önlemlerin alınmasına yönelik politika ve stratejiler belirlemek” olarak sıralanmaktadır.

Çevre yönetimi ile doğrudan ilişkili bu görevleri; a) Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü, b) Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, c) Su Yönetimi Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı uygulamaya aktaracağı olumlu ya da olumsuz kararlarıyla çevreyi doğrudan etkilemektedir. 4848 sayılı Bakanlığın kuruluşunu

düzenleyen Kanun'un çevreyi doğrudan etkileyen görevlerden birisi "Tarihî ve kültürel varlıkları korumak"tır (R.G., 29.04.2003 Sayı: 25093).

Bakanlığın merkez birimi Müzeler Genel Müdürlüğünün görevleri arasında sayılan "Yurdumuzdaki korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür (...) varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirleri almak", doğrudan tarihi ve kültürel çevreyi koruma işlevini yerine getirmek anlamına gelmektedir. Yatırım Hizmetleri Genel Müdürlüğü ise Turizm yatırımlarında çevre değerlerini koruyarak yatırımların denetimini sağlamaktan sorumlu kılınmıştır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2015: 506).

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Bakanlığın,"insan, bitki ve hayvan sağlığını doğrudan ilgilendiren görevleri; "bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri üretiminin geliştirilmesi, tarım sektörünün geliştirilmesine ve tarım politikalarının oluşturulmasına yönelik araştırmalar yapılması, gıda üretimi, güvenliği ve güvenilirliği, kırsal kalkınma, toprak, su kaynakları ve biyoçeşitliliğin korunması, verimli kullanılmasının sağlanması, çiftçinin örgütlenmesi ve bilinçlendirilmesi, tarımsal desteklemelerin etkin bir şekilde yönetilmesi, tarımsal piyasaların düzenlenmesi, gibi ana faaliyet konularının gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak; gıda, tarım ve hayvancılığa yönelik genel politikaları belirlemek, uygulanmasını izlemek ve denetlemek", olarak belirlenmiştir.(639 sayılı KHK, R.G., 08.06.2011, Sayı 27958 Mükerrer).

Sağlık Bakanlığı

Sağlık Bakanlığının görev alanı doğrudan insan sağlığı ile ilgili olduğundan,çevre yönetimiyle çok yakından ilgili görevleri yürütüyor olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda, Bakanlık sağlık koşullarını düzenleme, birey ve toplum sağlığına hizmet etme, halka sağlık hizmetlerini ulaştırma, yerel yönetimlerle ve ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği içinde çevre sağlığını ilgilendiren konularda gereken önlemleri alma, aldırma ve izleme gibi görevleri üstlenmiştir. Toplum sağlığını yakından ilgilendiren ve etkileyen hava, su, toprak, gürültü kirliliği gibi insan sağlığını yakından

ilgilendiren konularda, yasa ve diğer ilgili mevzuat çerçevesinde çalışmalar yapmaktadır.

Bakanlık bu konularda; 2872 Sayılı Çevre Kanunu, 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 508 Sayılı Gayri Sıhhi Müesseseler Yönetmeliği, 19269 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Hava Kalitesi Kontrol Yönetmeliği, 25687 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği kapsamında önemli görevler üstlenmiştir. Ancak, son yıllarda yapılan değişikliklerle görev dağılımlarında farklılaşmalar olmuştur.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Bakanlığın kuruluş amacı kuruluş Kanunu'nun 1. maddesinde “enerji ve tabii kaynaklarla ilgili hedef ve politikaların, ülkenin savunması, güvenliği ve refahı, milli ekonominin gelişmesi ve güçlenmesi doğrultusunda tespitine yardımcı olmak, enerji ve tabii kaynakların bu hedef ve politikalara uygun olarak araştırılmasını, geliştirilmesini, üretilmesini ve tüketilmesini sağlamak için (...) Bakanlığının kurulmasına, teşkilat ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemek” olarak belirlenmiştir.

Enerji üretiminde doğal kaynak kullanımı, çevrenin kirletilmesi (enerji üretiminde fosil yakıt kullanımı gibi), enerji verimliliğinin arttırılması politikaları ile ilgili işler doğrudan çevreyi etkileyecek sonuçları olacaktır. Nitekim Maden İşleri Genel Müdürlüğünün görevleri arasında sayılan “madencilik faaliyetlerinin çevre ve kaynak koruma” ilkesine uygun olarak yürütülmesi çevre ile ilişkisini ortaya koymaktadır. (R.G., 01.03.1985, Sayı18681)

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

635 sayılı KHK ile yeniden örgütlenen Bakanlığın sorumluluk alanındaki pek çok konunun çevresel etkileri olmaktadır. Bakanlığın görevleri arasında sayılan Organize Sanayi Bölgeleri, Endüstri Bölgeleri ile ilgili politikaların belirlenmesinin sonuçlarının yanı sıra Sanayi Genel Müdürlüğünün görevleri arasında sayılan “çevre ve iklim değişikliği konularındaki gelişmeleri takip etmek, sanayi politikası oluşturma çalışmalarında değerlendirmek ve gerekli tedbirlerin alınmasına yardımcı olmak”, doğrudan çevre yönetimiyle ilgili bir görev tanımlamasıdır. (R.G, 08.06.2011, Sayı 27958 Mükerrer)

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

Ticarete konu olan ve gümrük işlemlerine tabi, insan ve canlı sağlığını doğrudan ilgilendiren konuların izlendiği Bakanlığın, uygulama sonuçları da çevre yönetiminin konuşları arasında sayılmalıdır. Ayrıca Bakanlığın tüketici haklarıyla ilgili görev ve sorumluluğun da çevresel sonuçları bulunmaktadır.(R.G., 08.06.2011, Sayı 27958 Mükerrer)

Kalkınma Bakanlığı

Çevre, kalkınmanın temel dayanağı olduğu gibi, kalkınma çabalarının çevre kirliliğinden kaynaklanmak gibi etkilerinin olması nedeniyle de Bakanlığın politikalarının sonuçlarından etkilenmektedir. Çevrenin sürdürülebilir kalkınma politikalarıyla yakın ilişkisi de bu sonucu desteklemektedir. Çevreyi doğrudan etkileyebilecek politika kararlarının alındığı Bakanlığın görevleri arasında çevre koruma ile ilgili yeterli görev tanımı yapılmamıştır. (Keleş, 2013; 516)

4. Yerel Yönetimler, Belediyeler, Köyler

Çevre yönetimiyle doğrudan ilgili diğer kurumsal yapılanmalar arasında yerel yönetimlerin rolü çok fazladır. Çevre mevzuatının tarihsel gelişimi içerisinde yerel yönetim yasaları önemli mevzuat düzenlemeleridir. Yürürlükteki Belediye Kanunu (5393 sayılı), Büyükşehir Belediyesi Kanunu (5216), İl Özel İdaresi Kanunu (5302) ve birçok ilgili yönetmelik Çevre mevzuatının yerelde uygulanmasından da merkezi örgütlenmelerin yerel uzantılarının (İl ve Bölge Müdürlükleri vb.) sorumlulukları yanında, yerel yönetimler de birinci derecede yetkili ve sorumludurlar.

Yerel yönetim yasalarının ana konularını çevrenin korunmasına yönelik görevler oluşturmaktadır. Köy yasasında köylerin ağaçlandırılmasına yönelik, Belediye ve Büyük Şehir Belediyesi yasasında kentin çevre sorunlarını çözmek temel görevleri arasındadır. Ancak, bu makalenin boyutlarını aşan görev ve yükümlülüklerinden burada söz edilmeyecektir.

5. Politika Analizi

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı çevre yönetiminin odağında bir bakanlık olarak çevre ile ilgili koruma önlemlerinin alınması ve çevrenin geliştirilmesinde çok önemli

yükümlülükleri vardır. Ancak Orman ve Su İşleri Bakanlığının da görev ve sorumluluklarına bakıldığında tümüyle çevreyi doğrudan etkileyecek sonuçları olan yükümlülükler söz konusudur. Bu görev ve sorumlulukların bir kısmı çakışmakta, bir kısmı ise çatışmaktadır.

2000'li yıllardan sonra hükümetlerin çevre politikalarının iki ekseninde bulunmaktadır. Birincisi Avrupa Birliğine giriş çabalarının zorunlu kıldığı süreçler ikincisi de serbest piyasa ekonomisinin dayattığı yaklaşım. Birincisinde çevre duyarlı ekonomik politikalar öngörülürken, ikinci durumda doğal kaynaklar özel sektörün pervasızca kullanımına sunulmuştur. Her ne kadar AB politikalarının temelinde de ekonomik yaklaşımlar olsa da, gelişmiş çevresel değerler sistemi sürdürülebilir çevre anlayışına ilgi göstermiştir.

-AB'ye giriş sürecinde müktesebata uyum amacıyla Çevre Kanun'unda değişiklik yapılırken, bir yandan da petrol, jeotermal kaynaklar ve maden arama faaliyetlerinin ÇED kapsamı dışına çıkarılması söz konusu olmuştur.

-Bir yandan Ceza Kanun'unda değişiklik yapılarak demokratik değerler oturtulmaya çalışılırken, diğer yandan çevre suçlarına erteleme getirilmiştir.

-Bir yandan insan sağlığına yönelik Organik Tarım Kanunu çıkarılırken, diğer yandan Denetim ve belgelendirme işlemlerinin özel sektör tüzel kişilerine devredilebilmesinin önü açılmıştır. Yani insan sağlığı piyasanın insafına terk edilmiştir.

- Kıyı Kanunu'nun Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik yapılmasıyla kıyıların denetimsiz yapılaşmaya açılması sağlanmıştır. Bir anlamda kıyıları yağmalanmıştır.

- Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu çıkarılırken işgal edilmiş tarım topraklarındaki cezai yaptırımların affedilmesi hükmü getirilmiştir.

Mera Kanunu'nda değişiklik yapılmasıyla, halkın kullanırken koruduğu bu alanların maden ve petrol arama faaliyetlerine, turizm yatırımlarına ve kentsel yerleşimlere açılması sağlanmıştır. Ayrıca, çevreyi doğrudan ilgilendiren yasal düzenlemeler de gerekli alt komisyonlarda görüşülmeden, tartışılmadan yasalaştırılmıştır. (Duru, 2006: 299)

Başka ülkelerin yaşadığı çevre felaketlerinin izleri hala silinmemişken benzer yatırım kararları alınması çevreye yaklaşımı göstermektedir.

2011 yılında Şehircilik hizmetleriyle birleŐtirilen Bakanlığın evre ve Şehirleşme konularını aynı kurumsal yapı içerisinde yürütmesi, çevrenin ŐehirleŐmeye kurban edileceği izlenimini hemen vermektedir.

“Devletin küçültülmesi, zelleŐtirme uygulamalarının hızlandırılması ve kamu yönetiminin iŐletmecilik ilkeleri uyarınca biçimlendirilmesi amacıyla hazırlanan yeni yerel yönetim yasaları evre yönetimi sisteminde önemli etkiler yaratmıŐtır. Bir yandan yerel yönetimlerin yetkileri arttırılırken, bir yandan da katı atık sorunu, içme suyu sağlanması gibi bütün büyük lekilli kentsel altyapı projeleri küresel ekonomiye ve finans kuruluşlarına açılmıştır” (Duru, 2006: 302).

Ayrıca merkezi hükümet anlayışının bir uzantısı olarak yerel yönetim uygulamalarına bakıldığında çevrenin nasıl hesapsızca kullanıldığını, yeni kentsel alanlar oluŐturulurken verimli tarım arazileri, koruma alanlarının dikkate alınmadığı gözler önündedir. Son uygulamalardan birisi olarak Atatürk Orman iftliğinin hukuksal statüsüne ve hukuksal kararlara rağmen nasıl bir yapılaŐmanın söz konusu olduğu bilinmektedir.

Bakanlığın yerleşmeye ilişkin politika kararları, her koŐulda çevreye olumsuz sonuçlarıyla yansıyacaktır. Aynı Şekilde sulardan enerji edinilmesi sürecinde en çok ormanlar zarar görmektedir. HES yapılan alanlara bakıldığında, çoğunlukla ağaç varlığına ve çevreye zarar verilmekte, inŐaat bitiminde de ağaçlandırma çalışmaları yapılmamaktadır.

Bakanlığın rgtlenme yapısında da ağırlığın evre olmadığı ilk bakıŐta görülmektedir. Bakanlığın hizmet birimlerinin  genel müdürlüğü dıŐındaki genel müdürlükler kentsel hizmetlerle ilgilidir. Bu ise Kararname’de çevrenin korunmasından çok yerleŐme, yapılaŐma, kentsel geliŐme konularının daha ağırlıklı olduğu izlenimini vermektedir. Son on yılda evre yönetimi ile ilgili uygulamalara bakıldığında, büyük yatırımlarda “ÇED Olumlu” raporlarının dikkate alınmadığı görülmektedir.

Genel Değerlendirme

Çevre sorunu dediğimizde kısaca; bitki ve hayvan türlerinin neslinin tükenmesinden, ormanların tahrip edilmesi, erozyon, çölleşme, tarım alanlarının yapılaşmaya kurban edilerek yok olması, düzensiz kentleşme, kıyı alanlarının bozulması, sanayide kullanılan kimyasalların çevreye ve insan sağlığına zarar vermesi, fosil yakıt kullanılarak enerji üretiminin yarattığı kirlilik (termik santraller) nükleer enerjide ısrar edilmesi, radyasyon tehlikesi, küresel ısınmaya neden olan ozon tabakasının delinmesi gibi pek çok çevresel sorundan söz etmekteyiz. Ancak, insan etkinliklerinin kesintiye uğramadığı, nüfus artışı ve kentlere yoğun göç devam ettiği için çevrenin bozulması/kirlenmesi sorunu katlanarak büyümektedir.

Çevre, iktidarların her zaman rezerv zenginlikleri olmuştur. Liberal ekonomi politikalarının karı çoğaltma çabalarına doğal kaynakların sessiz çığılığı eşlik etmiştir. Son 12 yıla damgasını vuran liberal-muhafazakar hükümetlerin çevreye yaklaşımı iki eksenli olmuştur. AB'ye giriş sürecinin dayattığı korumacı yaklaşım, ekonomik gelişmenin sermayesi olarak hesapsızca kullanma yaklaşımı. Bu iki farklı anlayışta galip gelen liberal ekonomik temelli anlayış olmuştur. Yerel yönetimlere verilen yetkilerinde hesapsız kullanılması, geri döndürülmesi çok doğanın bozulmasına neden olmuştur ve olmaktadır. Önceki iktidarlarında çevreye bakışları farklı olmamasına karşın AKP iktidarında çevre korunması ve geliştirilmesi gereken bir alan değil, sadece ekonomik yatırımların hammaddesi olmuştur.

Çevre yönetimi ise ekonominin emrine amade yapılanmalara, kamu yönetiminin küçültülmesi telkinlerini tam ve içtenlikle uygulamaya yönelmiştir. Bugün çevre yönetiminin, rantçı şehirleşme politikalarının yoğun baskısı altında olduğu görülmektedir. Örneğin, Anayasa Mahkemesi toplu konut projelerinden alışveriş merkezlerine, akarsu havzalarındaki su aktarımından, beyaz eşya boyama tesislerine kadar yapılaşmaya ve doğa kirliliğine yol açan çok sayıda mega proje tipine '**ÇED Olumlu** raporundan muafiyet kararını Anayasaya aykırı bulmasına karşın, Bakanlık, bir yönetmelikle düzenlemesiyle bu muafiyeti korumuştur. Burada da yatırımların önündeki engeli bir an önce kaldırma, yatırımlara yol açma çabaları söz konusudur.

Çevre sorunlarının azaltılmasında etkili bir çevre yönetimi en önemli unsurdur. Doğru ve etkili çevre yönetiminin temel hareket noktası çevreyi geliştirici önlemlerin alınabileceği bir yasal sistem oluşturmaktan ve onun uygulanabilirliğini sağlamaktan

geçmektedir. Çevre korumaya ve geliştirmeye yönelik yasal altyapının bulunması tek başına yeterli değildir. Bunu uygulayacak örgütlenmenin güçlü ve işgücü kaynağının da yetkin olması gerekir. Sık sık Bakanlıkların birleşme ve ayrılmaları deneyimli personelin de öteye beriye savrulması sonucunu doğurmuştur.

Ekonomik kararlarda ve kalkınma çabalarında çevrenin dikkate alınarak, geliştirilmesi, bütün kamu organlarının ortak çabasıyla, güçlü ve bağımsız bir çevre yönetimi örgütlenmesine gereksinim bulunmaktadır. Yeni hükümet çalışmalarında çevre yönetimine bu gücün kazandırılması beklenmektedir.

Kaynakça:

- Algan, Nesrin (2000), "Türkiye'de Devlet Politikaları Bağlamında Çevre ve Çevre Korumanın Tarihine Kısa Bir Bakış". Türkiye'de Çevre ve Çevre Korumanın Tarihi Sempozyumu, 5-8 Nisan 2000, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay. s: 221-234.
- Alica, S. Suzan (2008), "Türkiye'de Çevre Yönetimi", Ankara Barosu Dergisi, Yıl:66, Sayı:1, Kış, Ankara. s. 241-251.
- Alica, S. Suzan (2011), Kent Çevre Hukuk -Avrupa Birliği Çevre Mevzuatı Çerçevesinde Türk Çevre Mevzuatı- Seçkin Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, Yavuz (2010), Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'de Çevre Politikalarının Dönüşümü, Ekin Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Duru, Bülent (2006), Modern Muhafazakarlık ve Liberal Politikalar Arasında Doğal Varlıklar: AKP'nin Çevre Politikalarına Bir Bakış Mülkiye Cilt: XXX Sayı:252
- Kaplan, Ayşegül (1996), "Federal Almanya'da Çevre Yönetimi İçin Merkezileşme ve Bütünleşme Tartışmaları", Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 29, Sayı: 2 (Haziran 1996), s. 109-122.
- Keleş, Ruşen, Hamamcı, Can, Çoban, Aykut (2011), Çevre Politikası, İmge Kitabevi 7. Baskı, Ankara.
- Keleş, Ruşen (2013), 100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası, Yakın Kitabevi, İzmir.
- Keleş, Ruşen (2015), Kentleşme Politikası, 17. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara. Marın, C. Mehmet ve Yıldırım, Uğur (Ed.) (2004), Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar-Ekolojik, Ekonomik, Politik ve Yönetimsel Perspektifler, Beta Basım, İstanbul.

Kanunlar

- 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu (R.G., 04.04.1971 Sayı: 13799)
- 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (R.G., 06.05.1930 Sayı: 1489)
- 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (R.G.,23.07.1983 Sayı: 18113)
- 2872 Sayılı Çevre Kanunu (R.G., 11.08.1983 Sayı: 18132)
- 3154 Sayılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (R.G., 01.03.1985, Sayı18681)

- 4848 Kültür ve Turizm Bakanlığı TeŐkilt ve Görevleri Hakkında Kanun (R.G., 29.04.2003 Sayı: 25093).

Kanun Hükmünde Kararnameler

- 389 Sayılı evre MüsteŐarlıđının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (R.G., 09.11.1989, Sayı 20337)
- 443 Sayılı evre Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (R.G., 21.08.1991, Sayı: 20967)
- 635 Sayılı Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 636 Sayılı evre Orman veŐehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, 639 Sayılı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 640 Sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 641 Sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname,(R.G., 08.06.2011, Sayı 27958 Mükerrer)
- 644 Sayılı evre veŐehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, 645 Sayılı Orman ve Su İŞleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.(R.G., 04.07.2011, Sayı 27984)
- 648 Sayılı evre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (R.G., 17.08.2011, Sayı 28028)

Kararnameler

- 12.02. 1973 tarihli, 7/5836 sayılı Kararname

Yönetmelikler

- Atık Yönetimi Yönetmeliği (R.G., 02.04.2015, Sayı 29314)
- Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (R.G., 25.11.2014, Sayı 29186)
- Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği (R.G., 04.06. 2010, Sayı 27601)
- Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği (R.G.,02.11.1986, Sayı 19269)
